

Nr. 4, vol. I.

1935

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3954 RICHMOND STREET, PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50c.

Lapkritis m. -- November, 1935

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiama A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

LAPKRITIS — NOVEMBER 1935 M.

LIETUVIAI PENNSYLVANIJOJE

(Iš kun. A. Miluko paskaitų).

Užprašymus ir pinigus
adresuokit:

„ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
Philadelphia, Pa.

ALp2217

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912,

of Zvaigzde published quarterly at Philadelphia, Pa., for October, 1, 1935.

State of New York
County of New York

} ss.

Before me, a Notary Public in and for the state and county aforesaid, personally appeared Rev. A. M. Milukas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Zvaigzde and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 411, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor,, managing editor, and business manager are:

Name of —	Post Office Address —
Publishers, A. Milukas & Co.	3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.
Editor, Julia Pranaitis	3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.
Managing Editor, A. M. Milukas	St. Francis Home, Roslyn, L. I.
Business Manager, A. M. Milukas	St. Francis Home, Roslyn, L. I.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding one per cent of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company, or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given).

A. M. Milukas, St. Francis Home, Roslyn, L. I.
Julia Pranaitis, 3654 Richmond Street, Philadelphia, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding one per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state). None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company, but also, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the six months preceding the date shown above is _____
(This information is required from daily publication only.)

A. M. Milukas, Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 3rd day of October, 1934.

(Seal)

Geo F. Bresford
Notary Public.

My Commission Expires March 30, 1936.

PENNSYLVANIJOS IR JOJE GYVENUSIEMS LIETUVIAMS.

GERBIAMIEJI!

Kun. A. M. Milukas nuo 1935 m. liepos mėn. eina kapeliono pareigas vasarnamyje tarp Roslyn ir Manhasset. Jo antrašas: Rev. A. M. Milukas, St. Francis Home, Roslyn, L. I. N. Y. Iš New Yorko Long Island gelžkeľiu važiuojant reik išlipti Manhasset stotyje ir paimti taxicabą. Galima važiuoti iki Flushing'o I. R. T. arba B. M. T. subway arba L. traukiniais, pas-kui paimti Long Island traukinį iki Manhasset. Busai iš New York arba Flushing eina Route 25 A iki Junction Route 101 prie Munsey Park. Čia išlipus reik pėkš-čioti per pusmylį Route 101 (Flower Hill Road). Taip pat taís Route 25 A ir Route 101 keliais geriausiai iš New Yorko važiuoti. Vasarnamio vardas St. Francis Home' ant vartų.

Kaip jau visiems žinoma, pirmiaus išleidę kun. A. Miluko paskaitų didžiumą knygose: „Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesjonalai“ (2 tom.) ir „Amerikos Lietu- vių Kronika“, dabar pradėjome leisti likusias jo paskai- tas Pensylvanijoje, New Yorke, New Jersey, taipgi Chicagoje laikytas) atskirose knygelėse, kurias užvar- dinome „Lietuviai Pensylvanijoje“.

Idant tose knygelėse (bus jų keletas) butų pilniau- siai nupiešta mūsų kurybinio ir kulturinio gyvenimo istorija, labai gražiai prašome visų tų vietų lietuvių suteikti mums savo kritikas ar pastabas, jei ką rastų paskelbta netikroje ar nepilnai atitinkamoje šviesoje aprašyta.

Pasargas galima siųsti Žvaigždei, 3654 Richmond St., Philadelphia, Pa., arba kun. Milukui, kuris apsiėmė pri- žiurėti paskutinę korektą.

Su aukšta pagarba,

„Žvaigždės“ Redakcija.

LIETUVIAI PENNSYLVANIJOJE.

(Tęsa)

Skyrius XIX. Apie „Lietuviškąjį Balsą“ perkeltą iš New York'o Šenadorin 1888 m. Vartotojų Draugijos krautuvė, jos vargai ir likvidavimas. „Liet. Balsas“ ir J. Andžiulaitis — „visai Amerikai“ agentas „pain expeller'io — skausmų išvaikintojo“ vaistams paskleisti. „Lietuviškoji Enciklopedija“ apie tą J. Andžiulaičio veiklą. „Liet. Balsas“ personalo (Šliupo, Andžiulaičio...) bičiulystės iširimas. Šernui — J. Adomaičiui tarpininkaujant ir prašant, Šliupas sulaiko savo „literatines“ vilyčias, paleistas į buvusį bendradarbį ir bičiulį „Liet. Raštai ir Raštininkai“ knygoje.

Keliomis savaitėmis pirmiau, negu lenkiškumui palaikyti šenadorio apygardoje Bačkauskas pradėjo leisti savo „Saulę“, perkraustyta čion ir New Yorke visiems lietuviams įsipykęs (ž. '88 W. Liet. N. 22), toliaus ten negalįs išsilaikyti „Lietuviškasis Balsas“. Pirmasis šito laikraštėlio šenadoryje išėjęs numeris skelbia:

„Lietuwiszskasis Balsas iszeina 3 syk ant mėnesio. Už colį apgarsinimų ant metų 10 dorelių, o už vieną sykį garsinant 20 centų už kožną eilutę. Rėdytojas Jonas Szlupas, Shenandoah, Pa.”

Laikraštis iš 8 puslapių; ant kiekvieno po 2 kolumnas spaudintos medžiagos 3 colių pločio ir 9 ilgio. Pirmame ir kituose numeriuose kone pustrėčio puslapio užima vietos vaizborių (vyriausiai žydų ir amerikiečių) apgarsinimai. Lietuvių apgarsinimų keletas: kurpiaus Marcinkevičiaus, siuvėjo Jono Meldažio „kriaučiškas

kromas", J. Matulio vyno ir likierių, cigaru kraituvė ir tt. Indomiausias bet, ir vėliaus žymiausias iš visų tai paties „Liet. Balso" bendradarbio — J. Andziulaičio biznio apgarsinimas. And-tis bendradarbiavęs ir su šliupais bendravęs New Yorke bene kartu su jais atsikraustė į Pensylvanijos lietuvių sostinę (jo ždresas paduota Lock Box 30, Shenandoah, Pa.). Jojo raštas (88 „L. B." No. 1) „Ką daro sutarimas", užėmęs pusantro „L. B-so" puslapių, aprašęs kaip Anglijos Rochdale darbininkai pasekmingai įsīkurė vartotojų draugijos krautuvę, baigiama sekamai:

„Taip tai laimėjo ant savo susidraugavimo Rochdale's darbininkai, taip galime laimėti ir mes lietuviai, jeigu tik to norėsime. Šenadoryje jau yra padarytas pirmas žingsnis tokios pat draugystės, kuri uždės kromą ant akcijų."

Rašytojas čia kalba apie vietos šv. Jurgio draugijos narių rengiamą vartotojų krautuvę, kurią andai minėjau, kalbėdamas apie brolio Augustino, tos draugijos įkurėjo veiklą. „Liet. Balso" rašytojams ir bičiuoliams pasisekė įeiti į geresnius sątikius su tos skaitlingos ir įtakingos draugijos nariais. Vėlesniuose to laikraščio numeriuose jau randame gerai apmokamą „Lietuvių sandarbystos kromo" apgarsinimą, užimantį pusantro colio per visą puslapio pusę. Gi už kelių mėnesių korespondentas „L. B-so" No. 17-me rašo:

„Lietuviai vis dar nenori suprasti, juog glausdamiesi į kruvą galės didelius dalykus padaryti. Štai lietuvių sandarbystos kromas, dar tik nuo 28 d. gegužės įsteigtas, jau turi tokią išžiurą:

Inėjo į kasą iki 18 d. liepos \$1,656.41 ant knygučių (ant bargo), ėmėjų likosi \$249.13.

Išleidimų buvo (rokojant visokius kaštus neišvengtinus pradedant kromą) \$1,485.69.

Pelno tame laike \$419.85."

„Kiti kromininkai“, pastebi žinutės autorius, niekina ir peikia tąją vartotojų bendrovę delto, kad „drumsdami vandenį lengviaus žuvis, t. y. jūsų pinigus pagauna ir atitraukia jus nuo gero darbo.“

Dėliai tųjų pavyduolių įtarimų ir pačių vartotojų nesąžiniškumo ta krautuvė, nors iš pradžios jai gana gerai sekėsi verstis, negalėjo ilgai atsilaikyti. Po poros metų ji turėjo užsidaryti. Paskutinis jos vedėjas J. Skritulskas likvidavęs jos reikalus išsikraustė į New Britain, Connecticuto valstybėje ir čia įsigyveno kaip pasėkmingas užėigos savininkas. Paskiaus jis buvo keletą metų Susiv. Liet. Am. centro išdinku.

Simpatingos tame 1-me „L. Balso“ numeryje Bukaviečio eilės „Ant Naujo Meto“, paskui sausas, nusitęsęs ir į sekančius numerius raštas „Gamtos Mokslas ir Draugija“. Naujienų dalyje randame vien korespondencijas iš lietuvių naujokynių. Trijų eilučių korespondencija iš Cleveland'o praneša, jog ten „tapo uždėta lietuviška draugystė vardan šv. Jurgio. Dieve jai padėk dirbti del Lietuvos labo“. Mahanoy City korespondentas paieško merginos Teklės Gezeckiečios. Gana įdomi korespondencija iš šenadorio, pakartojanti naujienas paskui vietos anglišką dienraštį „Evening Herald“. Tas laikraštis paduodąs visą litaniją susipešusiųjų vyrų

ir moterų vardų. „L. Balso“ korespondentas primeta tas visas peštynes „karšties katalikams“. Baigdamas kalbėti apie to laikraščio pirmąjį numerį pakartosiu ištisą viršminėto J. Andžiuilaičio apgarsinimą; jo paties žodžiai geriausiai teapibudina ir jo kultūrinę veiklą Šenadorio apygardoje:

„J. Andžiulaitis. General Agentas Dr. Richter & Co. Prumose. Pardavinėju Pain Expellerį ir kitas liekarstas anos garsiausios ant svieto liekarstų dirbtuvės. Didėji banka Expellerio kaštuoja tiktai vieną dolerį. Liekarstos ateina tiesiok iš Prusų. Amerikoje niekur negausi. Siunčiu ir į kitus miestus, kas ima už \$5, kaštus nusiuntimo nerokuoju. Adresas: J. Andžiulaitis, L. B. 30, Shenandoah, Pa.“

Vėlesniuose „L. B-so“ NN. tas Andžiuilaičio apgarsinimas dukart didesnis pasirodydavo. Esą

„Dr. Richterio Pain Expelleris garsi prusiška namų liekarsta turi buti laikoma zoposte kožname name, kožnoje giminėje, kaipo geriausia pagelba nuo RUMATIZMO, podagros, persišaldymų, nerviškų ligų, paralyžių, išsinarinimų, širdies ligų, dantų skaudėjimo ir pilvo ligų, kosulio ir kitų ligų. Nėra geresnės liekarstos per Expellerį. Dabok gerai ant mūsų kupčystės ženkle „Raudono Inkaro“ ir nepirk be jo. F. Ad. Richter & Co. Prekė už bonką \$1. Agentas del Amerikos J. Andžiulaitis. L. B. 30. Shenandoah, Pa.“

„Lietuviškosios Enciklopedijos“ korespondentas, mėgėjas, kiek galėdamas, sušvelnyti savo aprašymą apie to „Šliupo vienminčio“ „kultūrinę“ (sic) veiklą. Esą jis (Andž.)

„Nepajėgęs dirbti juodo darbo, ėmė verstis agenturą; pardavinėjo „Pain Expeller“, imdamas pasakiškas kainas ir gydydamas juo „visas ligas“, kartu nemesdamas ir literatinio darbo... dalyvavo J. Šliupo leidžiamame „Lietuviškam Balse“, o nuo 1890 m. 11 Nr. ima redaguti „Vienybę Lietuvinkų“. Šią suradikalino, sutelkdamas savo vienminčius“...

Pasidėkojant tam, kad Ŗenadorio apygardoje prie tukstančių analfabetų lietuvių buvęs ir didis slavokų bei rusinų skaitlius, „Pain expellerio — sopulių išvaikytojo“ gyduolių agentui biznis labai gerai sekėsi. Galėjo jis, „stebuklingo daktaro“ (čudnyj doktor) rolę lošdamas, nevien gausiai atsilyginti „L. Balso“ leidėjui už skelbimus, bet ir jo Ŗeimos pragyvenimo sunkenybes palengvinti (Ŗ. Andriukaičio laiŖkai M. Jankui).

Bet tas pasisekimas susilaukė ir rivalių. Atsirado ir daugiau norinčių panaŖiai išnaudoti Ŗmonių nesusipratimą. 1888 m. „Liet. Balso“ N. 28 (gruodŖio 6 dienos laida) „stebuklingas gyduoles“ garsina jau be „J. AndŖiulaičio — visai Amerikai agento“ vardo. Bet Ŗis vis dar buvo Ŗymus „skausmą išvaikančių“ vaistų skleidėjų minioje. PaŖauktas į „Vienybės Lietuvninkų“ redaktorius (1890 m.) jis į tą laikraŖtį įneŖė graŖia lietuviŖka kalba paraŖytus tų gyduolių išgyrimus.

Apie „Liet. Balso“ turinį abelnai kalbant, negalima užtylėti, jog jis, persikekdamas iš didmiesčio į nedidelį Penssylvanijos miestelį, atsivežė kone visas savo silpnybes ir ydas, kurios čia, greičiau pastebimos, paskubino jį į kapus nuvaryti. Pirmais (1888) metais to laikraŖtuko, ėjusio tris kart į mėnesį, teiŖėjo 30 numerių, kiti išbarstyta pirm atspaudimo. 1889 metais teiŖėjo keturios laidos; redakcijos personalo santikiai taip suiro, jog redaktorius turėjo sku-

botai iškeliauti iš Šenadorio. Jis atvyko į Baltimore, kad čia universitete išsimokyti ir palikti tikru daktaru. Jog „rėdikui“ šliupui nemalonus buvo šis išsikraustymas, jis parodė savo veikale, kuris ėjo per daugelį „L. Balso“ numerių, o paskui perspaudintas Tilžėje:

„L. Balsas puolė. Ir kodėl? Nevieta čion plačiau apie tai šnekėti, ale visgi tulus dalykus negaliu neužminęs praleisti. Kunigija keikdama atkalbinėjo svieta, idant — po kora neišrišimo iš nuodėmių — nemokėtų pinigų skolingų už raštą. „Vienybė“ Plymouth'o savo darkymais ir plovėjimais, labiausiai ją girtuokliui Bačkauskui rėdant, daug blėdies darė L. Balsui, tarpe žmonių neišsitikėjimą sėdama. Tuli apšviestiesni lietuviai, dėl asabiškų laimėjimų, grąmzdino rėdytoją L. Balso į purvyną. Prie to viso tikrieji draugai L. Balso buvo biedni žmonės, kurių kišenės negalėjo užlaikyti laikraštų.. Kada rėdytojas L. Balso galiausiai ir savo didžiausios pagelbininkės darbe Aglės, kuri daug savo sveikatos pridėjo, siuviniais pelnydama pinigus dėl užlaikymo L. Balso, neberado tarpe parėmėjų (nėsa Aglė galop parėjo į supratimą, jog neapsimoka pasišvęsti visu kuo dėl tų, kurie tiktai skandinti ir nužudyti stengėsi), ant galo kada ir Lietuvos inteligentai nesykj ir neteisusiai smeigė į širdį rėdytojui L. Balso, kuris beveik ir savo šeimynos laimę buvo pašventęs dėl lietuvių (musų pabraukta. Red.) — tada jau sukriušo po našta vargų, persekiojimų, kerštų ir keiksmų rėdytojas ir apdengtas širdies žaisdomis bei su nuspausta dvasia sviedė šalin darbą, kurį veliju, kad kiti veikėjai su didesniu karščiu ir pasišventimu galėtų dirbti! Ant galo su kruvina širdžia rėdytojas ir iš Šenadorio, kur galiaus buvo apsigyvenęs, prasišalino, kad susitverti tykų ir ramų gyvenimą, toliaus nuo parodavietės dėl lietuviškojo švieta.“

„Lietuviškųjų Raštų ir Raštininkų“, 1890 metais Tilžėje išleistų, paskutinis lapas (229) skelbia, buk tokių jausmų kupinas pirmasis Šenadorio „drukorius“ — J. Šliupas išvyko į Baltimore miestą medicinos mokytųsi. Bet potei-

sybei visai kitaip buvę. „Liet. Raštų ir Raštininkų“ užbaiga, spaudai paruošta, pilna buvo asmeninių autoriaus bičiulių pasmerkimo. Pasiklausykite tik kelių sakinių iš Juozo Adomaičio — „L. Balso“ bendradarbio, paskiaus „Varpo“ ir chicagiškės „Lietuvos“ redaktoriaus laiško. Tą laišką man rašė jis iš Bremeno 1892 metais, kuomet budamas „Vienybės Lietuvinkų“ redaktoriumi, rengiausi eiti baigti seminariją ir rupinausi palikti tinkamą įpėdinį. Su kun. A. Burbos ir leidėjo J. Paukščio žinia kviečiau Šerną į „Vienybės Liet.“ redaktorių. Jis tuomet dar nenorėjo keliauti į Ameriką. Ištisą tą laišką galite pasiskaityti „Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizatuotės“ knygoje (p. 356), čia pakartosiu tik kelis sakinius:

...„pažįstu arba numanau dorišką vertę Andžiulaičio. Apie jį ir Šliupas negerai kitą kart laikė. Iš rankraščio Istorijos Lietuviškų Raštų tik ant mano prašymo Šliupas sutiko išmesti vietą, kur Andžiulaitis buvo pavadintas paleistuviu, kekšininuku ir girtuokliumi, ir labiausiai užkenkęs Lietuviškam Balsui. Vienpusystę ir despotizmą Šliupo taipjau pažįstu; kiekvieną kritiką savo pažiūrų jisai visada laikė už piktą ir priešingą lietuvių. Užtatai ir mudu kitkart labai sutikdami, paskui susipykova, ir apie mane paskui jis nepergeriau rašinėjo, pakol vėl neatrado reikalo, pradėdamas spausdinti Lietuviškus Raštininkus“.

Skyrius XX. Kunigai ir „L. B-sas”. Šerno ir Liet. inteligentų užsivilimas „L. Balsu”. Dr. V. Kudirka, Lietuvos inteligentų vardu, rašo Dr. J. Basanavičiui apie „L. B-są”. „Varpo” leidėjų (1890 ir 1891) suvažiavimuose nuomonė apie „L. B-są”. Knygos „Pirmieji A-kos Liet. Profesionalai” apie tą patį. Kodėl sušvelnėjo Šenadoryje leidžiamo „L. B-so” ginčo raštai. Šliupo prakalbos Šenadoryje ir jų atgarsis „Wienybės Lietuwnikų” skiltyse. Andriukaitis apie Šliupą Šenadoryje. „Lietuvos Mesijo” programos. Dr. V. Kudirka „Varpe” apie „L. Mesiją”.

Ar daug teisybės Šliupo nusiskundime, kad kunigai prapuldę „L. B-są”, išdėstyta knygoje „Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesijonalai ir Kronika” (p. 165—166). Pažymėjęs kunigų: A. Varnagirio ir P. Abromaičio nusistatymą sulyg „L. B-so”, ir faktą, kad kuomet lietuviškų parapijų dar kone visai nebuvo, galėjau daryti išvadą:

„...nevykęs „L. B-so” redaktoriaus pasiryžimas primesti lietuvių kunigams pasmaugimą tojo laikraščio galima vien išteisinti jojo liguista jaunų dienų klerofobija, pasikeitusia vėliaus į karčią klerofagiją (ž. 1885 „Aušra” p. 85—6). „Liet. B-so” augimui ir bujojimui daugiausiai užkenkė pats jo redaktorius, kuris, teisybė, Tantalo kančias iškentėjo savo nenusisėkusiuose pasiryžimuose per tąjį laikraštį įsigyventi ir daryti įtaką savo laikų ateiviams”. (p. 166).

Viršminėtasis literatas šernas—J. Adomaitis, nuo pat „L. B-so” pasirodymo, buvo vienu tvirčiausiu jo rėmėju. Pirmais ir apie pusę antrųjų metų visuose to laikraščio numeriuose šerno straipsniai, užvardinti „Ko mums reikia”, buvo

sudarę ketvirtą visų raštų dalį (ž. „Sp. L. ir Am. L. Org.” p. 576). Tas rašytojas, lygiai ir kiti Lietuvos inteligentai, rašė „L. B-sui”, rupindamiesi jį patobulinti. Pagaliaus įsitikinę, savo darbą einant ant niekų, jie sustojo rašę. To bet tylaus jų pasišalinimo nereiktų vadinti „gramzdymu laikraščio redaktoriaus į purvyną del asabiškų laimėjimų.”

Šerno prašyta, kad Šliupas, dar ne daktaras, bet jau medicinos studentas Baltimorės universitete, prisilaikytų literatinės etikos, sutiktų apleisti nekulturinius koliojimus ir įtarimus, vien gatvėje vartojamus, iš knygų, kuriose kalba apie kultūros ugį. Ir kas gi išėjo? Vyriausias (rasi ir tikras) „Liet. Balso” skandytojas likosi visai nepaminėtas. Bet nepasiskundus ant kitų nelabumo, pasibijota, kad visuomenė patį autorių neįtartų griebusis ne savo amato, negalėjus, nemokėjus, kaip reikia, savo laikraštį tvarkyti, pritaikinti skaitytojų supratimui.

Sveikas lietuviškas protas (kurio stoką Šliupui primesti negalima) primena jam aibį išklydimų iš tikrų redaktoriaus kelių, parodo tikrą visuomeninko kelią — kitus pamokyti norėdamas turi pats mokslą — šiokį ar kitokį — išeiti.

Nesistebime, jei klajunas, ne savo keliu einąs prie siekio, ramiai pasuka į tikrąjį kelią. Atydžiaus teiraujamės, išgirdę — kaip ir šitame atsitikime — įtarimus kitų. Už „L. B-so” numarinimą kalti esą: kunigija, „Wien. Liet.” redaktorius Bačkauskas, na ir „tuli apšviestiesni lietuviai, del asabiškų laimėjimų, gramzdinę rė-

dytoją L. Balso į purvyną." Ar „apšviestiesni lietuviai del asabiškų laimėjimų" norėjo „L. Balso" rėdytoją „gramzdinti į purvyną", ar, kaip viršminėtas šerno laiškas tvirtina, mėgino tik draugiškai pakritikuoti jo laikraštyje tvarką (ar betvarkę), norėdami jam padėti, darykite savo išvadas, pasiklausę ištraukos iš Vinco Kudirkos laiško, rašyto varde varšaviečių studentų 1888 metų gegužės mėnesio 19 dieną Dr. J. Basanavičiui:

„...Laikraštį mes norėtume išduoti kuogreičiausiai, bet nežinodami kokią jis pradžioje galėtų rasti paspirtį, ir mes bijome, nes pinigų mažai turime — vos užtekėtų ant 2 ar 3 N. N. Norėtume priskubinti darbą, nes ir taip inteligentų darbo daug prapuola: neturėdami atsakančio laikraščio, neturi kur darbą savo talpinti. „Šviesą" ir jos priedą neteisingai Tamista vadini mūsų laikraščiu: mes lig šiol nė vienas (iš Varšavos) nieko ne pridėjome prie to laikraščio. Lietuviai pabėgusieji nuo savo pačių „Balse" (sk. „Liet. Balse" Red.) arba koliojimai jo su Vienybe (sk. Wien. Liet.), dėl keno gero yra talpinami, niekaip negalime suprasti. Toki laikraščiai netik tarp lietuvių, bet ir niekur kitur negali turėti autoriteto — toki laikraščiai greičiaus diskredituoja ir gadina kelius lietuviškai publicistikai. Laikraštį, kokį mes norime išduoti, nemislyjame daryti tik savo laikraščiu, bet laikraščiu Lietuvos, norime juom ne sau, bet tėvynei tarnauti. Norime uždėti laikraštį delto, kad jo reikalą jaučiame, delto, kad šiandien nėra gero nei vieno iš išeinančių. Niekam negeidžiame uždrausti tokį laikraštį uždėti, kuris turėtų tik tendenciją „tarnauti visai Lietuvai", o ne tik sau. Mes prie tokio laikraščio maloniai prisiglaustume, bet kolei tokio nėra, mes negalime nesirupinti, idant tą tikrąjį tėvynės reikalą papildinti. Dėl išpildymo vienok to mūsų noro šiandien mes turime priešais save materiališką stoką. Ant Amerikos lietuvių ir žadėtos Dr-ės dėl šelpimo Aušros mes mažai ką tikime, nes jeigu jų norai sekiotų pagal tendenciją Balso ar Vienybės, mes to-

kiam laikraščiu nepranašaujame ilgo gyvenimo ir didelės iš jo naudos Lietuvai: dėl išlaikymo jo Amerikoje neužtektų, Europoje neišsiplatintų; jeigu vienok galima būtų su daugumu jų susitaikinti, mes maloniai jų pagelbą priimtume. Norėtume mes labai susinešti su lietuviška dirbančia inteligencija, bet išėmus varša viečius ir keletą Lietuvoje, mes mažai ką pažįstame. Deltogi labai meldžiame Tamistą, ar negalima būtų iš savo editoriškios praktikos parodyti mums antrašus kiltingesniųjų ir naudingesniųjų darbininkų? Mes skaitydami tikrai Balsą ir Šviesą ir tai nepažindami daugumo slapvardžių nedaug ką iš tų pažįstame. Gal randasi lietuviai ir kitur dirbantieji, mes norėtume su naudingesniais pasipažinti, idant juos, prie savęs pritraukus, darbą ant naudos lietuvių apversti.

Draugystė L. Antrašas: Russie Vincent Kudyrko etudiant de l'Universite à Varsovie Rue Krucza N. 23.

1890 ir 1891 metų vasaros atostogų laiku man teko dalyvauti metiniuose Lietuvos inteligentų, „Varpo“ leidėjų, susirinkimuose, teko sueiti pas Petrą Kraučiuoną, kun. A. Grinevičių ir k. nevieną tų laikų „darbininką ant tautiškos“ dirvos, netik Varšavos, bet ir Petrapiilės bei Maskvos universitetus išėjusių ar ėjusių vyrų. Visų jų pareikšta nuomonė sutiko su virš pakartotu Dr. Kudirkos pareiškimu, juog tokie laikraščiai kaip „L. B-sas“ „diskredituoja ir užkerta kelią lietuviškai publicistikai“.

„Spaudos Laisvės ir Am. Liet. Organizuotės Suk.“ knygoje paskelbta mano platesnė (p. 572—596) apie „L. B-są“ paskaita, kurioje parodyta ir „Musų Raštų Istorijos“ autoriaus po šiai dien dar nepataisyti klaidingi skelbimai apie Amerikos lietuvių raštiją. Nevargindamas

visų čia tais ilgais pakartojimais (kas nori gali juos pats vienas tose knygoose pasiskaityti), čia tik pakartosiu kelis sakinius iš mano paskaitos apie 20-ąsias mūsų išeivijos sukaktuves „Amerikos Liet. Kronikoje“ (p. 45):

„L. B-sas“ tarpe 40-ies tukstančių išeivių turėjęs vos vieną šimtą skaitytojų — to laikraščio zeceris redaktorius New Yorke ir apygardoje (kad ir karčemosc, kur be skatiko irgi neįsileisdavo) jokiū budu tų prof. Biržiškis minimų „nesuskaitomų“ kalbų negalėjo pasakyti, juo labiau, kad kaip žinome nuo senųjų vietos (Brooklyno Red.) gyventojų ir pirmųjų (1886 m. Red.) „Wien. Liet.“ numerių, taip įsipykęs jis (Šliupas) buvo vietos ir apygardos* žmonėms savo išsišokimais, kad jį pasirodžiusį sutikdavę švilpimais, kaukimais ir pasityčiojimais“...

Kalbant apie „L. B-są“, šenadorių išeinantį, negalima nepatėmyti didesnio atsargumo jo ginčiuose. Mat šenadorio įsigyvenusieji „obivateliai“, ant kurių Šliupas iš New Yorke, kitos valstybės miesto, perkunodavo, susiprato griebtis jo paties taktikos. „Spaudos Laisvės ir Amer. Liet. Organizuotės“ knygoje aprašyta, kaip „L. B-so“ skiltyse rašytojai patys visai išdergdami „Wien. Liet.“ rašytojus, redaktorius ir leidėjus, gzdino juos patraukimu teismo atsakomybėn už skaudesnius ginčo raštus* Nekurie šenadoriečiai, jausdamiesi „L. B-so“ raštais įžeis-

* ž. 1886 „Wien. L.“ kovo 24 d. laidoje.

* „Tai pirmas Am-os lietuvių istorijoje apsirėškimas, vėliau įėjęs į madą, polemikas baigti bylinėjimais. Šitame atsitikime pasibaigė viskas vien gzdinimais“. (p. 54).

tais, irgi pradėjo panašiai grasintis. Šito laikraštuko ponai greit įsitikino, juog Penssylvanijos mažame miestelyje bylininėjimas tai paprastas daiktas. Pačiame pirmame jų laikraščio numeryje korespondentas paduoda žinią paskui vietos laikraštį „Evening Herald“, kad tik viename miesto kvartale pas taikos teisėją Monaghan buvę 16 liet. bylų, gi kitas teisėjas Shoemaker turėjęs pusę tuzino daugiau; keletas lietuvių jau išvežta Pottsvillės kalėjimui (p. 7).

Pasisaugodamas asmeninių užgauliojimų savo leidžiamo laikraščio skiltyse šliupas negalėjo iškęsti savo priešų nevanojęs nedėklidienų vakarais svetainėje prakalbas sakydamas. „Wienibės Liet.“ Nr. 23-me (1888 m.) tilpęs yra tulo šunskų Skribliaus ilgokas (300 eilučių) straipsnis „Šliupo Kopėčios į Peklą“, kurio kelis sakinius pakartoju, kaip pavyzdį atgarsio, kokį anuometinė jo veikla sukeldavo mūsų išėivijoje:

...„kiekvienas dyvijasi, ar tai galimas daigtas, kad žmogus pavirstų netik į kiaulę, ale, da gyvendamas, į tikrą šėtoną?... Vienok taip yra. Nėra ką dyvytis, nes ragai jau suvisu išlindo iš maišo, kuriuos lig šiam laikui šiek tiek slėpė... nabagas reikalavo maisto, dirbti nieko nemoka ir tingi... apipylęs pelenais akis kelių kvailų sutvėrimų, per save ir juos rinko pinigų... stacia galva išmarmėjo iš New Yorke... atsidurė Šenadorje. Čionai jau pradėjo iš kitos bačkos. Bijodamas tokios pirties, iš kokios ką tik išsprudo New Yorke... visą savo išmintį užsimanė parodyt mokslinycioj. Išguldinėjo apie žvaigždes, spiritybę... bet įsipyko žmonėms klausytis apie tokius daigtus...

Kada tokiu budu jiems nejtiko, žinodamas, kad Šenadoryje yra daug vagių ir razbaininkų, kurie apleido savo krajų bėgdami nuo rykštės teisybės už vagimą arklių, sudeginimą svetimų ar savų namų, užmušimą brolio, pradėjo jiems iš valios duoti pamokslus iš draugininės ukės, labai giliai davadžiodamas, kad jie yra pakrividyti per turtingus žmones, nuo kurių viską reikia atmiti, tarp savęs pasidalinti, padaryti lygybę ant svieto. Tuo labai paglostė jų širdis... Šl. džiaugėsi dar labiau, kad susiuostė su komunistais prusiškais, kurie prižadėjo jam pamačį pinigais..., idant tik laikytusi ir platintų jų mokslą”...

Toliaus autorius, rašo apie Šl. burnojimus prieš kunigus ir vyskopus, koliojimus „dangiškų gyventojų” ir baigia:

...dar pirmą kart mūsų kalboj lietuviškoj buvo parašyti ir ištarti toki žodžiai — Dieve duok, kad ir paskutiniai... Nedyvai, kad dar pirmiau nekurie kvaili žmonės skaitydavo raštus jo, dabar aiškiai suprato, kur jis juos vesti nori”...

To paties laikraščio 1888 m. „W. L.” numeryje 9-me skaitome a propos Šliupo ir „L. B-so” skleidžiamos kultūros dviejų rašytojų pastabas:

Galite suprasti, kas per vienas tas Jon-Šlupys... Šalinkitės nuo to padukusio šunes, ba jau jo smagenys išdžiuvo... ar jūs broliai žinote, jog dėl to rakalio gali Dievas jus visus korot... (seka ilga litanija tik gatvėse girdimų koliojimosi sakinių. Red.)... Šliupas rods tarp paikų tai išmintingas, nes (sk. bet) tarp išmintingesnių tai jokios vertės neturi, ba kožnas šalinasi nuo jo... Pažiurėkime, ką New Yorke puikūs vyrai su juo padarė? Išgujo kaip šunį ir gana: da butų kentę, bet kada į vietą kunigo pargabeno du švogerus Pesecko, tad butų Šliupui ir jo draugui Peseckui užkurę pirtį, bet ant giliuko pabėgo”...

Tame pačiame „W. L.” numeryje korespondentas (iš Šenadorio) M. D., išgyręs „Wicnibę” ir jos skaitytojus, baigia pranešimu, juog „Balsui” nelabai gerai... jo rėdytojas neturi kupčių ant savo tavoro... andai pats girdėjau, kaip keikia visus lietuvninkus ir keršija”...

Kad panašiuose įtarimuose buta ir teisybės grūdų nemaža ir kad „L. Balso” vyriausias redaktorius savo asmeniniu veiklumu labai nusi-tolino nuo New York'o „Lietuvos Mylėtojų”, to laikraščio pirmųjų įkurėjų, gražaus obalsio*, galima geriausiai įsitikinti iš M. Andriukaičio gro-matų labai artimo J. Šliupo žmogaus ir paties Šliupo žodžių ant paskutinio lapo jo brošūros „Lietuvos Messijas”.

1891 m. „Varpo” N. 10 Dr. V. Kudirka paskel-bė ilgoką kritiką to šliupo veikalo:

Knygutėje, pavadintoje „Lietuvos Mesijum”, tikiesi atrasti ar likimo išrinktą esybę, ką mokinimu ar dar-bais ir aukomis išpirks Lietuvą; ar naujus idealus, kurių prisilaikydama Lietuva iškils iš tarpo prispaustųjų ir nuvargintųjų tautų; ar naują kelią, kuriuomi eidami lie-tuviai išklamos iš balos, kur yra įklimpe. Ypač to tikiesi, nes išduotojas tos knygelės, teisybės mylėtojas, sako, buk atradęs joje „daug originališkų pažvalgų”. Vienok to nerandi. Knygutę lengvai gali perskirti į dvi dali: pirmoje dalyje, ant 20 puslapių, trumpai sura-

*„Užduotė liet. laikraščio turi buti rodymas kelio gyvenime, mokinimas brolių ir jų švietimas, gaivinimas meilės vienas kito, didinimas vienybės lietuviškos ir sutikimo. Musų „Balsas” žada eiti tuomi keliu ir jeigu Dievas suteiks paiegų, bene bus galima svetur, toli nuo tėvynės, iš tos sėklos užauginti brandingą ir tėvynei naudingą vaisių”... ('85, L. B. N. 1; ž. „Sp. L. ir Am. L. Org.” p. 575, taipgi 595).

šytas kilimas ir gyvenimas Kristaus su keletu sudavimų krumpliais į pašonę kunigijai ir svietiškiems valdonams; antroje, ant 4 puslapių, sumegsta užbaiga, išvedimas rezultatų iš pirmos pamatinės dalies'...

Perpasakojęs pirmųjų 20 puslapių turinį ir parodęs kaip ant delno, juog „L. M.“ autoriaus giriamosios „originališkos pažvalgos“ yra vien pakartojimas jau seniai žinomų antikrikščioniškų raštų, Kudirka priveda savo skaitytoją prie išvados, kad panašių dalykų aprašymas „reiktų kitaip pavadinti“, tik „ne Lietuvos Mesijumi“. Taip išpeikęs tą brošurėlę, kritikas, autoriaus pasigailėjęs, klausia: „pasakysite, kad užbaiga knygutės viską išaiškina“. Taip neva pasiteisinęs jis ima nagrinėti paskutinius 4 tų knygelių puslapius:

„Nelabai galima pasitikėti ir ant užbaigos: 1) ji neturi jokio beveik ryšio su pirmąja dalimi, 2) surašyta taip neaiškiai, lyg būtų atskirus tarimai supašioti, kaip kortos, ir katros pirmiaus ištrauktos tapo, tos pirmiaus patalpintos. Čia autorius, pasispirdamas mat ant pamatinės įtalpos, užklausia pats savęs ir pats sau atsako“...

Pašiepęs, bet mandagiausioje formoje ir pa-
baigą, su pasigailėjimu Dr. Kudirka baigia savo raštą:

„Tegul „prasiblaivina“ lietuviai, perskaitę „Lietuvos Mesiją“, ir toliau ant išdavinėjimo neužbaigtų filozofišku myslų neaukoja viešų pinigų (L. M. išduotas kaštu Lietuvos Mylėtojų ir Vytauto draugystės), neturėdami dar nė vieno pusėtinio pirmamokslinio rankvedžio?“ (1891 „Varpas“, N. 10).

Apie Andriukaitį plačiau kalbėjau, minėdamas šenadoriečių trukšmavimus 86ais metais. Jo bijografija, geriaus pasakius, perdėtas pane-

girikas, „Lietuviškoj Enciklopedijoj” parašyta pasiremiant Šliupo žodžiais „Laisvoje Mintyje”. Esą „susiėjęs su J. Šliupu, virto jo sekėju taip tikybiniais, taip visuomeniniais klausimais”... Perskaitysiu čia porą to vyro gromatu, '89-ais metais rašytų M. Jankui, tuomet atsakomingam „Varpo” redaktoriui. (NB spaudoje garsinant prašyčiau apleisti keletą per aštrių išsitarimų apie Šliupo naminius dalykus).

ANDRIUKAIČIO DVI GROMATOS JANKUL.

Shenandoah, Pa. 20—V—89.

Mielasis Broli!

Gal nenorėsi nei tikėti, jog mūsų taip vadina-
mas „vadovas lietuvių” atkreipė lietuviams užpa-
kalį ir kiek pirma dėliai jų buvo neva darbininku,
tai tiek dabar yra jų neprietelium ir niekintoju. Aš
pats pirma bučiau netikėjęs, kad toks žmogus kaip
Šliupas galėtų taip umai persimainyti ir pavirsti į to-
kį atskaluną, koku jis šiandien pasirodo. Gal viens
ar kits galėtų užmėtinėti išteisinimus Šliupui už jo
išklydimus iš tikro kelio lietuvių dėliai kovos už
buvį, bet nieks neįstengs apmazgoti jo nuodėmių
lietuvių, kokios šiandien ant jo sprando ilsisi.

Tėmyk brolau, ką šneka dabar Kalnėnas, Aglė,
kurie pirma man pasirodė karštais lietuviams, štai jų
žodžiai: „Visi lietuviams čia reikalingi tik dėl nusi-
šluostymo jiems š.....” Kalba naminė pas Šliupus
jau yra lenkiška. Aglė jau man rodos atbulinė tekmė
Mormonams paėmė į vartojimą; jau ji bene Šliupą ir
Kalnėną

Kas dabar su „Varpo” skaitytojais Amerikoje?
Šliupui man rodos į 20 žmonių užmokėjo už minėtą
laikraštį, o iš viso ko matyti, kad Šliupas visiškai ne-
sirupina jiems atiduoti užsteliuotą laikraštį. Dar ši-
andien daugumas neapturėjo No. 3 „Varpo”. Tolimesnių
numerių nei vienas jau nesitiki matyti, nes Šliupas pe-

reitą nedėlią išvyko iš Šenadorio nepasakęs nei vienam „Sudiev“.

Žinoma čia yra atsakoma „Varpo“ rėdystė už tą dalyką. Šliupas, Kalnėnas jau pavirto į atvirą vagį. Matai brolau ką Amerika gali padaryti! iš darbininko tinginį, o iš tinginio amžiną klastorių.

Dabokit, kad geras žmogus nepasiskubintų į Ameriką smukti.

Ar tikėsi kad Aglė rengė Šerną maskoliškam randui įskūsti; jau taip toli Šliupai pasislinko, kad ir beveik prasidrasintų lošti rolę špiego.

Daug širdingų ir gerų linkėjimų.

Tavo tarnas M. J. Andriukaitis.

Adres: M. J. Andriukaitis,

Shenandoah, Pa., Box 286,

U. S. of America.

Shenandoah, 24—VI—89.

Širdingas Broli!

Gal aš rašydamas pirmą gromatą į Tamistą per daug skaudžiai užgavau žmogystą Šliupo, kuom ir bene Jūsų jausmus mažumą galėjau suerzinti; vienok, brolau, žiūrėdamas silpnumą žmogaus gali numanyti, juog ir aš nėsu liuosas nuo to, kaipo paprastas smertelnikas už tai tikiuosi atleidimo. Aš pažinau labai gerai Joną negaliu rasti jį visai skaistų nuog prigimtų nuodėmių, jis taipgi daug storų klaidų aplinkybėse savo gyvenimo yra papildęs. Jo budas „aš“ nepavelija jam ilgai sątikmėje gyventi ir su artimiausiais draugais; jis berots taip pat iš Šenadorio kaip ir iš New York'o turėjo smukti, nes jau beveik pats vienas be draugų tepasliuko. O kas tam kaltas? Jeigu Aglė ir girtuoklis Kalnėnas jam tik draugai ir tųjų teklauso, tai čia lengva bus atjieškoti ir p. Šliupo dalelę geros kaltybės.

Apie vargą Šliupo mažumą prispirtas - esmi išaiškinti. Šliupas, brolau, vargs vargą iki myriui, o tai iš tos priežasties. Šliupienė žinai kilus yra iš bajorų (ji čia giriasi iš kuningaištiškos kilmės) už tai apie gyvenimą darbininko ir jo aplinkybes nei supratimo neturi, o ypač naminiame ukevimė (sk. šeiminkavime. Red.). Jeigu Šliupas šiądien sugriebė \$5.00, tai ant jo stalo randasi netik kurkos, vištos, bet dar ir visoki vaisiai,

koki tik čia gali rasti. Šiandien ant stalo valgis už \$5, o ryt bene už 5 centus silkė čia guli. Ar supranti, kada silkė ant stalo, ką Šliupienė gieda? Aš netikiu, ar per Tamistą surinkta kokia pašelpa ką galės jam pagelbėti, argi Jūs galėtumet tiek surinkt, kad Šliupai galėtų pergyvent viršaus ant nedėlios. Brolau Šliupui sunku buvo ir ligšiol nutęsti su „Balsu“, nes Aglė iš pirmos dienos pas jį pribuvimo jį pilavo mesti „Balsą“, o dabar kada Kalnėnas su ja susigiminiavo, jau ji kelis syk jam ir sustatytas literas nužėrė ant grindų. Aglė man sakė, kad ir Jankus kusęs mesti į šalį „Balsą“. Gal kalti yra iš dalies ir lietuviai už mažą paramą „L. Balso“, vienok kiek jie visi, tiek ir prakeiktas bakulioras Kal., Aglė ir pats Šliupas yra kaltais. Kalnėnas dabar valkiojasi po Šenadorį kaip koks pabludęs šunelis tykodamas, kad kaip ką galėtų apgauti. Neatsitaikė dar man matyti žmogų tokias šuns akis turintį kaip Kalnėnas. Ant galo kiek žinau primenu Tamistai, jog Aglė savo dalios nei sulūžusio fenigio ligšiol dar negavo, o jeigu kas Jums tai sakė, juog Aglės dalis yra sukišta delei „Balso“, tai yra tikras melas. „Balsas“ pats iš savęs išdygo ir maitina Aglę ir t...

Sunku man rasti visus skaitytojus Jūs „Varpo“; aš kiek jų radau, tai čia prisiunčiu jų antrašus:

S. J. Mockaitis, box 32, užmokėta.

S. Mockaitis, box 32, užmokėta.

Jos Eirošius, box 462, užmokėta.

M. Jančaitis, box 119, užmokėta.

J. Šimauskas, L. B. 75, užmokėta.

M. J. Andriukaitis, box 286, užmokėta.

„Varpas“ man nepatinka, jis perdaug yra kapitalistiškas, o nieko darbininkiško, tik delto jei jis yra lietuviškas privalom jį užlaikyti. Jis eman rėdos nieko gero neatsieks; jau brolau gadynė šiandien spiria mus butinai dirbti tik del darbininkų, tik jei darbininkai ir Lietuvą kada padarys liuosa, o ne Šernas su savo pensusiom idėjom.

Su guodone tavasis M. J. Andriukaitis,
box 286, Shenandoah, Pa.

KUN. J. ŽILINSKO PAMOKSLAS

Ižengiant pirmu kartu Shenandorio lietuviškojon bažnyčion
Gegužės 12 d., 1894 m.

Iš kur, iš kurios tik pusės, koku tik keliu važiuosi, eisi pro Shenadorį, ištolo dar pamatysi du aukštu, styrinčiu, iškilusiu net į padangę bokštu, pamatysi ant bokšto du palatytu blizgančiu prieš saulę kryžiu, bokšto marginius, grimsus, o privažiavęs, priėjęs artyn, stebėdamasi, tarpe sukimštų Shenandorio namų, paregėsi naują, puikią, didelę šventinyčią, puikiausią iš šventinyčių viso miesto Shenandorio.

Keno tai? Prie kokios tautos, prie kokio tikėjimo priklauso toji puikioji Shenandorio bažnyčia?—klausinėja taniai nenuvokiantieji svetimtaučiai.

—Tai yra bažnyčia Shenandorio lietuvių katalikų!

Garbė ir šlovė Jums, Shenandoriečiai, tokią puikią šventinyčią pasistačiusieji!

Garbė ir šlovė Jūsų kunigui, kuris jus prie jos statymo prikalbinti, sudavadinti ir darbu keravyti mokėjo!

Garbė ir šlovė komitetams bažnytiniams, kurie apie darbą triusėsi; garbė architektui, kurs ją pastatė; garbė darbininkams, bet didžiausia garbė ir didžiausia šlovė Jums Shenandorio vyrai, kurie savo skatiko ant to nepasigailėjote, kurie nesyk gal paskutinį centą kruvinai iš žemės, iš anglių ištrauktą ant bažnyčios išdėjote!

Garbė ir šlovė Jums visiems, kurie prie šios bažnyčios pastatymo, koku nors būdu prisidėjote!

Puikiai išrodo šventinyčia, kaip vidui, taip ir iš lauko. Puikus, tvirtas iš Aleganų kalnų akmens pamatas, po kuriuo yra pakastas ir anas pirmas akmuo kampinis, su lietuvišku aprašymu uždėjimo bažnyčios! Puikūs, tvirti į bažnyčią ve-

dantieji trepai! Puikus prieangis! puikios viškos! puikios dvi zokristijos su ažuoliniais įrėdymais! Ažuolinės grotelės, ažuolu išmuštos vidury sienos! Puikūs trys altoriai, ir suolai ir naujos mados gazo apšvietimas, įvairiai margas, o vienok puikiai, harmoningai į krūvą suvienytas, sudėtas, rodantys, jog viskas čia pašvęsta Dievo garbei; rodantys, jog ir mūs įvairios mintys ir pažvalgos ir nuomonės taip pat turi būti sujungtos, suvienytos, kad su puikybe, grožybe ir vienybe šios Shenadorio šventinyčios, būtų ir puikybė, grožybė ir vienybė minčių, norų ir prašymų Shenadoriečių.

I.

Taip, puiki, patogi ši šventinyčia savo didybėj ir grožybėj!

Bet ateina man čion ant mįslių, jog ant viršaus šios pastatytos per Jus puikios šventinyčios yra šventinyčia dar puikesnė, dar gražesnė, statyta paties pono Dievo, prie kurios nei didybėj, nei grožybėj jūs su savaja nesulygsite!

Toji šventinyčiai, tai yra šis išmargintas pasaulis.

Grindys išklotos žaliais laukų ir pievų divonais. Kalnai, remiantieji padanges su apkerėjusiais samanomis medžiais, tai tos didelės šventinyčios pilioriai. Skliautas dangaus, tai apskričiai išlenktos lubos. Miglos, lyg kodylo dūmai. Griausmas, audros, perkūnijos ir vėtrų staugimas, lyg garsiausiųjų vargonų grajus. O šnabždėjimas upelių ir miškų ošimas, yra nuolatinis, amžinu Psalmų giedojimu, kurs pasklęsta po aplinką, kaip tai Dovydas psalme išsitarė: "vienas klonis kitam atsiliepiantis."

Kame šiame sulygsi tu, o šventinyčia žmoniškoji su ana šventinyčia prigimimo?

O dar gražiau, dar puikiau išrodo toji šventinyčia nakties laike, kada, kaip mūs lempukės, ten žvaigždės ant josios lubų sužiba. O kiekviena žvaigždė yra tai didelė saulė, o kiekviena žvaigždžių kuopelė, yra naujas neapimamas pasaulis, su kuriuo sulyginus mūsų žemę yra tik kaip dulkė

ant kalno viršūnės, yra tik kaip lašelis vandens laike pava-sario tvano.

Žmogeli, o tu ką apie aną dangiškąją šventinyčią mislini, ką dumoji?

Ar tu kada dumojai, kad visos tos saulės, visos žvaigždės gretinasi prie Pono sukydamosi taip, kaip mėnulis sukasi apie žemę, taip kaip žemė apie saulę o sukasi?

Ar dumojai tu, kad Jis jas veda taip, kaip vadovas savo kareivius o veda į karą? Kad Jis jas šaukia, o josios atsiliepia balsu prigimimo: čia mes esame!

Jis kloja joms takus, praveda kelius, šynas, iš kurių jos ant vieno plauko niekad nenukrypsta, ir kėravoja jomis taip, kaip laikrodininkas sustatęs laikrodėlį, kėravija jo rateliais!

O gal tu mislini, žmogeli, gal girdėjai kada savo gyvenime, jog šis visas dangus su savo nesuskaitytomis žvaigždėmis, su daugybe anų didelių, didesnių už mūsų žemę pasaulių, nuo amžių jau esąs? Jog ši žemė su visomis josios puikybės ir grožybės; jog anie augštieji kalnai, anos girios ir kloniai, upės ir jūros, patys per save pasidarė? Jog nevat pats žmogus ir viskas kas yra pasauly gyvu, jog viskas tai pastoję iš nieko?...

Gal tu girdėjai, jog nėsą tų visų daiktų Sutvertojaus ir Rėdytojaus; gal girdėjai, jog nėsą Dievo?

Žmogeli, kas tau tokius daigtus pasakojo?

Eik, paklausk tu tų išmintūnų, klausk imdamas paveizdą iš šios naujosios Shenadorio bažnyčios:

„Iš kur, sakyk, galvočiai, ši mūs iletuviškoji bažnyčia atsirado?“

—Architektas, meisteris, — atsakys, žmogus išmislus ir mokytas ją dėl Shenadorio lietuvių pastatė!

Taigi, bet jeigu dėl išbudavimo, dėl pastatymo šios šventinyčios, šio namo, reikėjo išmislaus ir mokyto meisterio-architekto, tai kaip išmislus ir gabus turėjo būti anas

meisteris, anas architektas, kurs pasaulių Bažnyčią sutvėrė, kurs dangų ir žemę surėdė?

Pastojas, sako, viskas iš nieko!

— Iš nieko tik niekas pastoja.

Nuo amžių, girdi, pasaulis tebyr' jau!

— Galėtų būti, bet nuo amžių taipgi turi būti ir Tas, kurs maino ir rėdo tuo pasauliu nuo amžių.

Nekalbėsiu vienok aš apie tą ilgai... Tu pats, žmogeli, klausytojau šio mano pamokslo, turėdamas kada valno nuo darbo laiko, dabaik tą užvestą čion per mane mislį palyginimo Shenadorio bažnyčios su Bažnyčia pasaulio. Dabaik, pamislyk, jog jos pačios, kaip viena, taip ir kita, per save nepastojas, jog turėjo būti kas nors, kurs jas pastatė, pabudavojo ir surėdė... Tuo tarpu man čia jau naujos mislys, nauji palyginimai į galvą brukasi.

II

Ateina man čion ant mislių, jog taip lygiai kaip ant viršaus, taip ir vidury šios pastatytos per jus bažnyčios, yra šventinyčia dar trečia. Šventinyčia ta esame mes patys, krikščionys!

Šventinyčia esame mes. Širdys mūsų yra gyvi altoriai, ant kurių nuolat Dievui aukas krauname. Tikėjimas—skaisčiausias žvakės ant to altoriaus žibančios. O maldos, mislys dievobaimingos—šventas kodylas, ką siunčiame į aukštį Dievui kaipo auką.

Ar nežinote, sako Povylas apaštalas, jog esate šventinyčia Dievo, o Dvasia šventa gyvena jumyse (I. Cor. 3. 16).

''Kur tavo šventinyčia ir kokia auka tu savo Dievą garbini?''—klausė sykį pagonų perdėtinis vienos mergaitės, kuri prieš jį už krikščionišką tikėjimą buvo apskūsta.

— ''Šventinyčia, atsakė jiems, esmi aš pati: kad užlėkau dorybę, o auka ir esmi aš pati; nes Dievui visad aukojuosi.''

O kas bus, užklausė jos pagonis, jei aš tau tavo šventinyčią per spėką išlupsiu?

—'Kas išdrįsta subiaurint šventinyčią Dievo,—atsakė drąsiai mergaitė,—tą Dievas nubaus!''

Kas turi protą del protavimo, tegul supranta!

Taip, mes krikščionys esame gyva Dievo Bažnyčia. Kristus yra tos Bažnyčios pamatiniu akmeniu. Apaštalai ir šventieji tėvai—jos pamatu, o mes, sūnūs Adomo, esame gyvais akmenimis, užartavotais per kantrybę, sujungtais per Dvasią šventą.

Tai yra Bažnyčia visuotina. O mes šičionai susirinkę tveriamo dalį anos visuotinos Bažnyčios, **Bažnyčia Lietuvių Katalikų miesto Shenadorio**. Visi prigulim prie tos bažnyčios, nes visi esame per krikštą prie jos prisirašę.

Bet kaip, išties, didei gyvoji lietuviškoji Shenadorio bažnyčia panėši prie šios statytos per Jus bažnyčios, prie šių sienų iš medžio ir iš molio!

Pirmoj daly pamokslo išgyriau, mieli broliai, aš Jūsų bažnytėlę, o dabar peikti pradėsiu, o kas turi protą del protavimo, tegul supranta mano kalbą.

Papeiksiu, kad Jūsų bažnyčia pagal didumą atsakančio drutumo ir stiprumo neturi; kad ne iš akmens ir plytų, o tik iš medžio pastatyta.

Shenadoriečiai vienok pasistatę medinę bažnyčią, užmanė jai nors povizdį mūrinės priduoti, nors bleke geležine ją aptraukė; neatmindami, jog povyzdis yra tai šešėlis nykstantis; neatmindami, jog geležį rūdys ėda; neatmindami, jog tas bažnyčiai tvirtybės nei stiprumo nepriduoda. Bažnyčia kaip netvirta buvo ir pasiliko netvirta.

Bokštai nedrūčiai subudavoti. Aštuoni bokšteliai, ką dabina didžiuosius bokštus gerai nepritvirtinti. Kryžiai nepridrūtinti.

Ir reikėjo, jog kilus vieną kart audra visą aną nedrūtumą lietuviškosios bažnyčios svietui parodė; parodė, jog gražus povyzdis, apie kurį Shenadoriečiai taip bojo, yra nykstančiu šešėliu. Numetė audra bokšto kryžius. Nukrei-

pė, nulenkė du mažesnius bokštelius. Išmetė vieną margintą langą. Sulenkė blekes ir visą bažnyčią iš pamatų pajudino.

Bėdos ir rūpesčio turėjo Shenadoriečiai su savo bažnyčia!

O svetimtaučiai?

Svetimtaučiai, kurie taip pirmiau stebėjosi iš mūsų gražios bažnytėlės, pasibaisėjo, matydami jos aukštus bokštus belinguojančius, besvyruojančius. Ištolo nuo lietuviškos bažnyčios lenkėsi, prielit arti bijojo. O praėjus nelaimei, vėtrai, juokėsi paskui iš lietuviškos bažnyčios nedrūtumo.

Mieli broliai, ko svetimtaučiai bijojosi?

—Bijojosi lietuviškos bažnyčios.

Iš ko juokėsi?

—Juokėsi iš lietuviškos bažnyčios Shenadorio, iš Jūs, iš stokos pas Jus vienybės ir sutikimo svetimtaučiai juokėsi. Nes nedrūtumas Jūsų bažnyčios, iš Jūs pačių nedrūtumo paeina. Jūs savo bažnytėlėj, kaip zerkole kokiam atsimušėte.

„Nėr, kalbėjo ir kalba svetimtaučiai, nei vienybės, nei tvirtumo, nei tvarkos tarpe Shenadorio lietuviškos katalikiškos bažnyčios!“

Akys ir mislys visų Amerikos lietuvių buvo atkreiptos į Shenadorio brolius: į jų skaitlių didelį, į jų skaitlingas draugystes, į jų turtingesnius, prakilnesnius, nuo senai jau Amerikoj apsigyvenusius vyrus; o čia lietuviška Shenadorio draugija, lietuviška gyvoji bažnyčia į savo grožį neįtikėdama, apsitraukia pūvančia, rūdyjančia bleke, lietuviams suvis nepritinkančia. Apsitraukia dėl paikystės savo. Apsitraukia gal, kad svetimtaučių akis ant savęs atkreipti. Svetimtaučiai gi juokiasi iš tos lietuviškos durnystės.

O dėl didesnių dar apjuokų, reikėjo, jog patys paskui sukėlė audrą, audrą didelę ir griuvo Shenadorio lietuviškos draugijos—bažnyčios bokštai, kurie į viršų iškilę, ją prieš svetimtaučius dabinti būtų galėję, griuvo stulpai, kurie būtų galėję remti ją.

Nugriuvo bokštai, griūdami metē su savim ī purvynā kryžius, kryžius seno savo krikščioniško-katalikiško tikējimo, tikējimo tēvų savo; patiekā savo, nodieją savo, laimē savo.

Toji pat sukelta audra išmetē lietuviškos bažnyčios langus, anuos dailius, margintus langus, paveikslais šventųjų išdabintus, kurie leido ī mūs lētā, dailiā šviesā, apšviesdami iš palengvo akis ir širdis mūs, gyvųjų akmenų to bažnyčios gyvosios; o dabar, langams iškritus, paleista šviesa ī nepripratusius, netvirtas akis Lietuvos prasčiokėlių, paleista visame raudonume, visoj kaitroj josios, visoj anarchijoj josios taip, jog net pramerkti negalima sirgti reikia. Ne sirgti reikia. Ne vien akis ir protā kaitra ta kepina, jėgas atima, prie darbo netikusiais padaro!

Kas tur protā del protavimo, tegul dabar supranta!

Akys ir širdys visų Amerikos lietuvių buvo atkreiptos ī Shenadorį lyg ī paveizdā, lyg ī Jeruzalę kokiā išganymo ir vadovystės.

Bet užgērē, užuostē mūs Jeruzalē vaistų marinančių, vaistų smirdančių ir, lyg apkerėtas koks senovės pasakų miestas, ant griūvančios savo šventinyčios sienų saldžiai užmigo.

Neva kruta, juda ir labai juda Jeruzalē, bet skudulyje, bemiegodama juda! Gal ji pati to nemato, bet mes tolesnieji, iš šalies žiūrėdami, matom, kad lietuviškoji Jeruzalē miega. Miega joje pirmesnieji ir paskesnieji; miega vyresnieji ir žemesnieji; miega galingesnieji ir mažiau galingi; miega mokytesnieji ir mažiau mokyti,—miega visi del visuotino labo! Miega del savo labo, del vienybės, del tėvynės ir del tikėjimo miega!

Jeremijošiau pranaše, kurs kitkart verkei, vaitojai ant žydų išgriauto miesto, kelk dabar iš kapo ir verk bežiūrėdamas ī Shenadorį, ī Amerikos lietuviškąją Jeruzalę!

Verk, bežiūrėdamas, kaip svetimtaučiai ruošiasi, darbuojasi, o mūs Jeruzalē miega ant griūvančios šventinyčios

savo. Verk matydamas, kaip svetimtaučiai čion Amerikoje pasistatę menkiausias bažnytėles, tuoj ir mokslainę šale bažnyčios stato, o mūs Jeruzalė, o Shenadoris, anas skaitlingas, turtingas Shenadoris, kurs į visas puses apie mokslą rėkia, ans Shenadoris menkiausios mokslainės-iškalos pastatyti negali. Rėkia apie mokslo naudą, bet apie iškalą, kurioj vaikus savo galėtų apšviesti, apie mokytojus, kurie juos pritinkančiai mokytų, nevat nei nekalba niekad nei vienas.

Verkie, Jeremijošiau pranaše, matydamas, kaip kitos tautos, kiti tikėjimai ruošiasi į krūvą, į draugystes rišasi, į susivienijimus telkiasi, o mūs Jeruzalė, o Shenadoriečiai, lyg anos avys ant kalno Galaat yra išsisklaidę; o Shenadoriečiai, lyg ožiai karaliaus Salamono vedami ant apieros, nuo susivienijimo katalikų atsispyrę laikosi.

Verkie, Jeremijošiau pranaše, atsiliepk į Shenaodriečius, pamokyk juos, o jeigu netikės tau, jeigu neklausys balso tavo, prašymo tavo, pasakyk atsisveikindamas taip, kaip į žydus kada tai pranašai atsiliepdavo: "Prapultis tavo iš tavęs paties, Izraeliau!" "Perdition tua ex te Israel!" Bet kur rasim Jeremijošių pranašą. Numirė ir nekels del pabaudimo mūs iš grabo! Taigi aš, mieli broliai, mieli Shenadoriečiai, vardan Jeremijošiaus šiandien į jus visus pratariu, aš jus sarmatiju, aš jus kviečiu prie reikalų tėvynės ir tikėjimo, kviečiu jus prie vienybės ryšio, kviečiu vardan visų lietuvių Amerikos, o jeigu neišgirsit, neišklausysit mūsų šauksmo, tada "Perditio tua ex te Israel." Pragaištis tavo iš tavęs paties, Izraeliau!

Ir kuo dabar šį pamokslą užbaigsime?

Šiandien su šiuo vakaru, Bažnyčia katalikiška švenčia atmintį atsiuntimo ant Apaštalų Dvasios šv. Taigi prašykim P. Dievo, kad ir mums nors dalelę tos Dvasios bedalydamas Viešpatys suteiktų; prašykim, kad apšviestų ja šią lietuvišką katalikišką Shenadorio bažnyčią. Prašykim, kad ta Dvasia viską jungianti ir vienyjanti, ir mūs šios gyvosios She-

nadorio bažnyčios akmenis sujungtų tarp savęs ir su kitais broliais sujungtų, suvienytų, kad tokiu būdu su puikybė, grožybė ir vienybė šios, būk kaip būk puikios Shenadorio bažnyčios, būtų puikybė, grožybė ir vienybė minčių, norų ir prašymų mūsų visų visad. Amen.

KA KALBA APIE "ZVAIGZDĖ" LEIDINIUS LIETUVOS ZURNALISTAI SAVO SPAUDOJE.

I.

Kauno dienraščio "Ryto" N. 15 (2062) prelatas A. Dambrauskas rašė:

"Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesjonalai ir Kronika. (Iš kun. A. Miluko paskaitų). Tomas I. Pranaičių Julės leidinys, "Žvaigždės" spauda, Philadelphia, Pa., 1929 m. 250-12 in—8.

Amerikos Lietuvių gyvenimas mums maža nežinomas. Jis apsuptas tam tikru slaptinumo šydu. Mes tiek nežinom, kad jis labai skirias nuo mūsų šio Lietuvoj. Bet koks jis yra iš tikrųjų, apie tai mes artimesnio supratimo neturim. Todėl privalome būti ypatingai dėkingi tiems rašytojams, kurie Amerikos lietuvių gyvenimą parodo tikroje šviesoje.

Vienas tokių rašytojų yra kun. A. Milukas. Jis daug metų yra išgyvenęs Amerikoje, klebonavęs ne vienoj Amerikos lietuviškoj parapijoj, dalyvavęs įvairiose Amerikos lietuvių organizacijose. Todėl jam yra gerai žinomas netiktai Amerikos lietuvių gyvenimas, bet ir jų įsikūrimo istorija. Turėdamas surinkęs tai istorijai daugybę žinių, kun. Milukas yra nekartą jomis naudojęsis savo paskaitose apie mūsų išėiviją. Dabar tos paskaitos išėina atskiromis knygomis. Leidžia jas žinomoji mūsų rašytoja, Amerikos "Žvaigždės" bendradarbė, p-lė Julė Pranaičiūtė. Aukščiau minėtoji knyga—sudaro kun. A. Miluko paskaitų I-ji tomą. Jame daugiausia kalbama apie Amerikos "profesjonalus." Profesjonalais autorius vadina žmones, turinčius tą ar kitą profesiją, amatą, ar užsiėimimą. Dėlei to skaitytojas ras čia

įdomių žinių ne tik apie pirmuosius Amerikon atvykusius kunigus, redaktorius, spaustuvinius, rašytojus, daktarus, bet ir apie pirmuosius siuvėjus, kurpius, barzdaskučius, krautuvninkus, bankininkus ir kitokius biznierių.

Labai įdomios ir istorijos pirmųjų Amerikoje lietuvių bažnyčių. Jos buvo įkurtos bendrai lietuvių ir lenkų lėšomis, bet lietuviams neilgai teko jomis naudotis, nes lenkai jas sau pasisavino ir lietuviai vėliau gavo statydintis savas atskiras lietuviškas bažnyčias. Taip buvo Shenadory, Šamokine ir kitur.

Šalia lietuviškų parapijų steigimo, autorius aprašo ir pirmųjų Amerikoje lietuviškų draugijų įsikurimą. Čia puola akin faktas, kad daugiausia tų lietuviškų draugijų—turi vardą šv. Kazimiero Draugijų (pav. Brooklyne, Bostone, Chicagoje, Waterbury, New Yorke, Pittsburghe, Plymouth ir k.). Tai parodo šv. Kazimiero populėrumą amerikiečių lietuvių tarpe.

Vėliau tos draugijos susijungė į vieną "Visų Liet. Kat. Dr-jų Susivienijimą Amerikoje."

Autorius savo veikale elgias kaip tikras istorikas. Jis netiktai faktus paduoda, bet ir kitų paduotus patikrina ir klaidingus atitaiso. Todėl nei vienas būsımasis mūsų išeivijos istorikas nekalės apsieiti be šio sąžiningai sustatyto kun. A. Miluko veikalo.

Jis įdomus pasiskaityti ir šiaip jau lietuviams neamerikiečiams, nes parodo, kaip prasti, bemokšliški kaimiečiai lietuviai atvykę Amerikon, įsikūrė, prasigyveno, tapo prekybos įmonių, spaustuvių, bankų savininkai.

O jau kas mano Amerikon ar kitur dangintis, tie būtinai turėtų atdžiai perstudijuoti šį veikalą, kad svetur nuvykę nebedarytų tų klaidų, kurių yr darę seni emigrantai.

Už šios knygos parašymą ir jos išleidimą gerb. autorius ir garbi leidėja yra verti iš mūsų visuomenės susilaukti nuoširdžois padėkos. Nes užfiksuodami savo rašiny žymią mūsų išeivijos gyvenimo dalį, yra patarnavę nevien iš-

eiviams, bet ir apskritai mūsų tautos istorijai. Būtų geistina, kad panašūs veikalai netrukus pasirodytų ir apie mūsų išeiviją kituose kraštuose, k. a. Kanadoj, Argentinoj, Brazilijoj, Pietų Afrikoj ir kitur.

A. Jakštas.

II.

Kultūros žurnalo "Vairo" recenzentas S. Merkelis, 1931 m. N. 1-me rašo:

Spaudos Laisvės ir Amer. Liet. Organizuotės Sukaktuvės. Antra laida. Pranaičių Julės lėšomis A. Milukas and Co., Philadelphia, Pa. 782-8 nž. psl. 15-23 cm.

Kun. A. Milukas yra vienas iš kruopsčiausių lietuvių literatūros medžiagos rinkėjų Amerikoje. Jis nepraleidžia nei vienos progos, nei vienerių sukaktuvių apie jas plačiau nepakalbėjęs ar neparasęs. Daug jis įdomios lietuvių literatūros medžiagos yra paskelbęs "Žvaigždės" žurnale. Pats buvęs aktingas spaudos draudimo gadynės veikėjas jis daugiausia ir rašo apie tuos laikus.

Šioje knygoje taip pat daugumas straipsnių yra kun. A. Miluko parašyti, daug medžiagos iš jo archyvo paskelbta. Taigi su šia knyga verta susipažinti kiekvienam lietuvių literatūros ir kultūros istorikui. Ji bus įdomi ir šiaip jau lietuvių inteligentui pasiskaityti.

Pirmiausia susipažinkim su knygos turiniu. Daug medžiagos yra apie šiuos mūsų literatūros ir spaudos veikėjus: Valančių ir Daukantą (9-63 p.; 315-319 p.), kun. Martyną Sederevičių ir jo padėjėjus (63-107 p., 254-257 p.), Petrą Kriaučiūną (151-170 p.), Kazimierą Jaunių (171-187 p.), S. Gimžauską (183-201 p.), Joną Jablonskį (202-205 p.), kun. Ad. Grinevičių-Jungtą (206-240 p.), Juozą Ložinskį (320-322 p.), Dr. P. Matulaitį (323-368 p.), ir Martyną Janką (404-14 p.). Yra trys straipsniai ir apie mūsų spaudos draudimo gadynės katalikiškosios literatūros kilimo centrus (Kretingos vienuolyną, Žemaičių ir Seinų kunigų se-

min.): Kretingos vienuolių kalinių darbuotę (241-253 p.), Šv. Kazimiero Draugijos pradžia (287-291 p.) ir Seinų seminarija (373-403 p.). Toliau seka bendro pobūdžio straipsniai apie spaudos draudimą ir kovas dėl lietuviškųjų raštų —Lietuvių spaudos uždraudimo dokumentai 122-134 p. mūsų draudžiamosios literatūros keliai (135-150 p.), J. O. Širvydo Iš mūsų knygos kovų fronto (atsiminimai apie kontrabandnešius (265-286 p.). Dar yra keletas mažesnių straipsnelių apie spaudos draudimą ir trumpai paminėtas Didysis Vilniaus Seimas (292-297 p.).

Toliau reikia paminėti iš Amerikos lietuvių gyvenimo porą straipsnių—''Tėvynės Mylėtojų Draugija'' (418-424 p.) ir Amerikos lietuvių pirmieji profesionalai (425-695 p.). Šis pastarasis straipsnis gana ilgas ir duoda daug medžiagos Amerikos lietuvių gyvenimui nušviesti ir Amerikos lietuvių veikėjams pažinti.

Daugumas šios knygos straipsnių yra paskaitos, skaitytos įvairių sukaktuvių proga. Toms paskaitoms medžiaga semta daugiausia iš kan. dr. J. Tumo, prof. Biržiškos, prof. kun. Alekno ir kitų raštų. Taigi, kun. A. Miluko raštai kompiliacijos retkarčiais pajvairintos jo paties atsiminimais. Žinoma, tie jo raštai yra skirti Amerikos lietuviams, todėl jų praktiška reikšmė yra didelė. Mums, lietuviams, kun. A. Milukas daug įdomesnis ten, kur jis duoda naujos, dar niekur nespaudintos medžiagos. Pav., rašydamas apie dr. P. Matulaitį, arba 1904 m. korespondenciją (Iš ''Žvaigždės'', ir ''Dirvos Žinyno'' archyvo) (706-750 p.). Daugumas šios knygos straipsnių jau yra buvę išspausdinti kituose žurnaluose, daugiausiai ''Žvaigždėj'', laikraščiuose ir atskiromis knygelėmis. Žinoma, tas faktas rodo, kad kun. A. Miluko raštai yra mėgiami ir skaitomi.

Knygos turinį pajvairina daug mūsų literatų ir lietuviškos spaudos platintojų fotografijų. Be to, keliolikos rankraščių faksimilės, taip pat dailiai išspausdintos.

Šio veikalo kalba palyginti daili ir graži.

III.

Amžinas Paminklas Spaudos Draudimo laikų Darbuotojams. Apie mūsų vargų ir kovų dėl spaudos laikų jau nebe vieną knygą turime parašytą. Rašė apie tai kan. J. Tumas, rankiojo atsiminimus P. Ruseckas, išleidęs du tomu "Knygnešio," esama nemažai ta tema rašinių ir kitų autorių (A. Jakšto, A. Rucevičiaus, P. Mašiotto ir k.). Bet nei viena tų knygų savo turiniu nėra nušvietusi Amerikos lietuvių vaidmens tautiniame lietuvių atgimime. Šio rašinio autoriui, bevišint nesenai lenkų okupuotame Vilniuje, bežiūrinėjant L. Mokslo Draugijos archyvą, puolė į akį vienas įsidėmėtinas piešinys jame atvaizduotas schematiniai apibrėžtas Lietuvos žemlapis, kurį apšviečia trys šviesos šaltiniai: vienos iš užjūrio—tai Amerika, kitas iš užnemuno—tai Tilzė, ir trečias iš vidurio Europos—tai Šveicarija.

Tas schematinis planas, buvęs vienas iš eksponatų tarptautinėje parodoje Paryžiuje, regis 1898 m., (1900 m.—R.), sako daug nemalonumų padarė rusų valdžios atstovams, nes užsienis pamatė, kad tik iš svetur apšvietos spinduliai spinduliai Lietuvą tepasiekė.

Kalbamajam plane Amerikos apšvietos spinduliai nubraižyti visų ryškiausiai—ir, berods, tai pilnai atatiko anų laikų padėtį. Šalia tilžiškės kontrafakinės literatūros, daugiausia spaudinių į Lietuvą iš Amerikos buvo gabenama, nes ten ir knygos ir laikraščiai laisvai buvo spaudinami.

Spaudą atgavus ir Lietuvos gyvenimo sąlygoms besikeičiant, tas Amerikos lietuvių spaudos vaidmuo ėmė nejučiomis mažėti ir šiandien visuomenėje mažai kas beatmena anuos lietuvių tautai sunkuosius laikus, kada mūsų užjūrio broliams teko Lietuvos švietėjų ir tautinės sąmonės kėlėjų vaidmenį vaidinti. Darbas buvo varomas visų iš-

*) „Spaudos laisvės ir Amer. liet. organizuotės sukaktuvės“, Ant-
ra laida. Pranaičių Julės Iešomis. A. Milukas ir Co, Philadelphia, Pa.

vien: ko nepajėgė ėiabuviai ar Mažosios Lietuvos talkininkai, tai atliko užjūrio broliai, turėdami prieš akis vieną tikslą: laisvą ir laimingą tautos ateitį.

"Spaudos Laisvės"... autorius ir leidėjai, suprasdami anais laikais nuveiktų darbų visiems atmintiną svarbą, parūpino kapitalinį veikalą, kuriame lygiai Lietuvos, lygiai Amerikos lietuvių kontrafrakcinis veikimas plačiai nušviestas. Veikalo turinys sudarytas nesilaikant nei chronologinės tvarkos, nes tai, ištikrųjų, sunku buvo įvykdyti: jame daug randame atsiminimų, biografijų, net atskirų studijėlių. Del tų priežasčių "Spaudos Laisvės... ir t. t. sukaktuvių" knyga tenka ne monografija (kaip iš jos vardo gailma būtų spėti), bet rinkiniu brangintinos mūsų kultūros istorijai medžiagos, tikrai kruopsčiai surankiotos ir rūpestingai sutvarkytos.

Viso knygoje yra bemaž 800 puslapiai teksto, suskirstyto atskirais straipsniais—viso apie 60. Pakaktų tų straipsnių pavadinimus išrašyti, kad įsitikintume, jog "Spaudos ir t. t. sukaktuvių" knygos turinys tikrai įdomus. Bet šiuo atveju tai būtų per ilga ir persunku. Todėl, manding, pakaks nurodyti labiau įsidėmitinas rašinių rūšis, užtinkamas aprašomoje knygoje. Pirmučiausiai—"Spaudos ir t. t. sukaktuvių" knygoj daug vietos paskirta atsiminimams apie vysk. M. Valančių ir jojo darbų aprašymams. Tokių rašinių knygoje randame šešis. Toliau, minėtini pluoštai žinių apie garsųjį knygnešį ir knygnešių autorių kun. Sedelevičių, apie Petrą Kriaučiūną, apie Kazimierą Jaunių, apie šv. Kazimiero dr-jos pradžių, apie Didųjį Vilniaus Seimą, apie d-rą P. Matulaitį, apie Seinų kunig. seminariją, apie "Aušros" laikus, apie M. Jankų, apie d-rą J. Šliupą, apie kun. Juškevičių, "Amerikos Lietuvių Kronika," apie išėiviją, apie kun. A. Burbą, apie L. Mokslo Dr-ją, ir t. t.

Pabaigoj turiningo ir įvairaus teksto eina gausus ir įvairus rankraščių faksimilių skyrius, kuriame randame atvaizduotų d-ro J. Basanavičiaus, A. Jakšto, Geručio, Šerno, Totoraičio, Civinsko ir k. rankos raštą.

Skaitytojų patogumui, norint kuria nors viena tema atsidėjus pastudijuoti, gale knygos pridėti trys sąrašai paminėtų laikraščių, knygų ir raštų sąrašas, paminėtų įstai-gų sąrašas ir paminėtų vietų sąrašas.

Žodžiu, "Spaudos laisvės ir t.t. sukaktuvių" knyga tai dar platesnis ir išsamesnis, negu "Knygnešiai" ir kiti raš-tai veikalas amžinas paminklas spaudos draudimo laikų darbuotojams kultūros dirvoje pastatytas. Vien, kas pri-kiština šiai tikrai brangiai knygai—tai kalbos ir rašybos nevienodumas. Kalbą pataisius, autorių individualybė, ra-sit, nebūtų nukentėjusi, o skaitytojui parankiau būtų bu-vę. Iliustracinė dalis ir spauda irgi gražesnės galėjo būti.

"Lietuvos Aide" V. B-nas. 1931 m.,

IV.

PRELATAS DAMBRAUSKAS APIE „VIESNAGE SESTOKUOSE”.

Prnaičių Julės Viešnagė Šeštokuose. Autorės lėšomis, Philadelphia, Pa., 3654 Richmond str., 214 psl. m. 8.

Žinomas mūsų rašytojas ir veikėjas kun. A. Milukas 1923 me-tais yra pavadęs šios knygos autorei aplankyti jo senutę matiną, gyvenančią Šeštokuose. Pildydama ši prašymą, autorė tais pat metais atvyko Lietuvon, aplankė ne tik Šeštokuose gyvenančius kun. Miluko gimines, bet pabuvojo ir Kaune ir Klaipėdoj ir mūsų pajūrio kurortuose, visur atidžiai domėdamasi Lietuvos žmonių gyvenimu, susidariusia nauja valstybės tvarka, jos gerumais ir netobulumais. Turėdama didelę stebėjimo dovaną autorė iš tos kelionės prisirinko daugybę įvairiausių išpūdžių, kuriuos šioje knygoje trumpais bet gyvais bruožais ir aprašo; kaip kino filmoj slenka čia vienas po ki-to įvairiausi tipai. Štai neišauklėta storžievė pikčiurna majorienė, nei ačių nesakanti už padarytus jai patarnavimus; štai jauna sveika ir sumani dzukaitė bevažiuojanti kelintą kartą Kaunan į Norkaus kontorą laivakortės atsiimti ir vis jos negaunanti, nes kontoros tvir-tinimu, jos brolis dar nevisus pinigus už laivakortę teatsiuntęs; štai kun. Miluko senutė motinėle savo laiku uždraustas knygas slėpusi,

žandarus nugirdžiusi, jų suareštuotą kunigą išvadavusi ir daug daug savo amžely gražių darbelių nuveikusi. Neužmirštas ir autorės bendradarbis — patsai kun. A. Milukas. Jo nuopelnai spaudos draudimo ir karo metu gana plačiai ir teisingai nušviesti. Primintas ir kun. Miluko įskundėjas Amerikos lietuvis; dėliai to įskundimo Amerikos valdžia per visą karo laiką buvo uždėjus kun. Milukui sunkią pareigą — visus spausdinamus savo raštus versti angliškai. Kiek per tai be reikalo sugaišta laiko, kiek tiems vertimams išleista pinigų, sunku ir apsaakyti. Gerai padarė autorė, kad to, dabar Kaune gyvenančio lietuviuo išdaviko nepareiškė vardo. Nes žinant, kas tai padarė, sunku būtų buvę susilaukyti nespjovus jam į veidą.

Įdomus taipgi autorės pasakojimas ir apie Salemono Banaičio jaunystę ir jo narsius uždraustų knygų platinimo būdus.

Palangoj autorė susitinka su įdomiu, bet nekoku lietuviu amerikietės tipu. Duoda charakteristiką ir dviejų nesimpatingų ponijų ministerienų. Be reikalo tik priduria iš jų gyvenimo smulkmenų, iš kurių norinčiam nesunku atspėti ir kas jos pačios per vienos. Aš bijaus, kad čia nebūtų per daug sutirštintos varšos, Tikrumoj tos ponios ministerienės gal nėra jau taip peiktinos, kaip jos šioj knygoj nupieštos.

Autorės atpasakotas karininko pasakojimas apie mūsų kariuomenės organizavimo pradžia būtų ne pro šalį paskaičius ir mūsų prokuratūrai. Jai priderētu, kad ir vėlai, padaryti teisybę ir kariuomenės bei valstybės skriaudiką tinkamai nubausti.

Išvestų šiame veikale tipų galeriją papildo dar lietuviuo bolševiko daktaro šeimyna ir dvi komisarės žydaitės. Autorė gina Lietuvą nuo šių dviejų šmeižtų, bandydama įrodyti, kad Sovietų „rojus“ toli nėra taip gražus, kaip jiedvi mono, bet, žinoma, jų neįtikina.

Netrūksta čia ir panegirikų kai kuriems Lietuvos veikėjams, k. š. A. Smetonai, generolui Nagevičiui, A. Jakštui ir k.

Būdama pati amerikietė, autorė nepaliko nepalietus ir Amerikos lietuviu santykių su naujai susikūrusia mūsų valstybe. Ji teisingai nušviečia iš vienos šalies nepamatuotas lietuviu amerikiečių pretenzijas, o iš kitos — ir mūsų buvusių valdžių nemokėjimą suprasti teisingus tų pačių amerikiečių interesus ir savo nedovanotinu biurokartizmu kliudžiusiu jiems pirktis žemės sklypelį ir susikurti kokią pramonės įsteigėlę. Ji tiesiog piktinasi tuo, kad mūsų valdžios už auksą greit duodavusios leidimus įvažiuoti Lietuvon iš Rusijos ivairiems nelietuviams, palaikantiems pas mus rusų kalbą ir simpatizuojantiems rusų bolševizmui, ir net nesigailėdavusios jiems šiltų vieteliu valdžios įsteigose ir pačioje kariuomenėje, o savo broliams amerikiečiams neparodžiusios nė pusės to palankumo. Rusų kalba

mūsų karininkų tarpe atrodo autorei nepakenčiama anomalija. Ji klausia, argi neatsirandą protestų prieš tą rusicizmą. Ir gauna atsakymą, kad protestantų būta, bet už savo narsumą jie gavę „netikėtą paaugštinimą zuikių šaudyti provincijon“. Tai buvo autorės rašyta 1923 m. Reikia tikėtis, kad dabar nei panašūs protestantai, nei tokie paaugštinimai nebėra jau reikalingi.

Nemažai šioj knygoj patiekta ir asmeniškų autorės sumanymų, projektų, pasiūlymų. Pav. tiek amerikiečiams, tiek Lietuvoj gyvenantiems mūsų broliams ji siūlo laidotuvių ir paminklų išlaidas sumažinti iki minimumo, o sutaupytas tuo būdu sumas paversti stipendijomis mokslus einančiam jaunimui šelpti. Lygiai įdomus ir kitas autorės projektas. Pastebėjus, kad mūsų jauni rašytojai terašo daugiausia beprasmius futūristiškus niekus, ji išreiškia sumanymą — sukurti atskirą fondą premijoms už veikalus, parašytus mūsų tautos istorijai bei gyvenimui nušviesti k. š. už dailias istoriškas apysakas, tautiškus epus ir p.

Labai įsidėmėtinas ir trečias gerb. rašytojos pasiūlymas apie mūsų valdininkų atostogas. Ikšiol jų dauguma veržias į mūsų pajūrio kurortus. Ten nuvykę, o neturėdami užtektinai lėšų, jie gauna gyventi blogiausiose sąlygose, per tai tos atostogos jų sveikatos visai nepataiso, o jų biudžetą visai suardo. Taipgi autorė ir pataria valdininkams vykti atostogoms į kaimą pas savo tėvelius bei gimines. Ten ras ir sveiką orą ir valgi, o išlaidas sumažins gal daugiau negu per pusę. Taip beatostogaudami valdininkai nenutoltų nuo liaudies, geriau suprastų kaimiečių vargus, galėtų aukščiau pakelti jų valstybišką susipratimą ir šiaip jau daug gera kaimui padarytų. Mintis sveika, graži, verta plačiai paskleisti valdininkų, ypač žemesniųjų, tarpe.

Ne vienoj šios knygos vietoj paliesta ir lietuvių amerikiečių gyvenimas. Ypač įdomiai nupiešti Amerikos lietuvių klebonų santykiai su parapijiečiais. Pasirodo, lietuviai visur linkę į opoziciją. Neturėdami savo lietuviškų prezidentų, ministerių, kuriuos galėtų kritikuoti, peikti, mūsų broliai amerikiečiai visą savo opozicijos energiją nukreipia dažniausiai prieš savo kleboną, ypač kai jis kuriam laikui išvažiuoja atostogų. Nekieno nebekliudomi opozicionieriai pavaro tuomet taip energingą agitaciją, kad klebonui iš atostogų sugrįžus, parapijiečiai nebenori jau nė klebonijon įsileisti. Dėliai to dauguma klebonų amerikiečių ir vengia važiuoti atostogų. Dalykai keisti, bet patvirtinti faktais.

Šioj savo trumpoj recenzijoje, aš, žinoma, toli gražu ne visą teatpasakojau šios knygos turinį. Skaitytojas ras joj daug ir kitų įdomių žinių ir pastabų. Ji skaitos tikrai kaip apysaka, nors čia nė-

ra nieko kas būtų prasimanyta bei iš piršto išlaužta. Autorė nefantazijuoja, bet piešia tikrą gyvenimą, vietomis gal net per daug atvirai vilkdama aikštėn ir tokius dalykus, kurie gal geriau būtų buvę bent kiek pridengus.

Turinio įdomumui prilygsta veikalo kalba. Ji gyva, daili, turtinga išsireiškimais. Filologai pedantai, žinoma, rastų ne vieną prikištiną dalyką. Mes pasitenkinsime čia tik pažymėję vieną nelabai vykusį būvdvardį asmenis,io, asmeniai, viet. asmeninis, asmeniškai. Netaisyklingai taipgi rašo autorė paojus vieton pavojus (slg. lot. žodį pavere).

Autorė yra išleidus šį veikalą savo lėšomis. Pelną iš jo ji skiria savo brolio a. a. kun. Justino Pranaičio vardo stipendijai įkurti prie Lietuvos Universiteto.

Reikia tikėtis, kad šią taip įdomią knygą ir taip simpatingam tikslui išleistą, mūsų visuomenė greitai išgrobstys. Ji verta kiekvienam mūsų inteligentui perskaityti.

A. Jakštas.

(1928 „Lietuvos Aidas“ N. 104 — VI — 11 d.)

V.

„Lietuvos Aidas“ XII 29 d. N. 269.

LAISVOSIOS LIETUVOS ATLANKYTU.
Iš Pranaičių atsiminimų. Autorės lėšomis „Zvaigždės“ spaustuvėje, Philadelphia, Pa. 1928, 357 psl. gr. in. 8.

Autorė trejopai laiminga: vieną, kad gali tolimas keliones atlikti; antrą, kad moka tose kelionėse daug ko pastebėti ir savo išpūdžius dailiai aprašyti; trečią; kad savo kelionių aprašymus gali „savo lėšomis“ taip puikiai išleisti.

Siame naujame savo veikale autorė teikia žinių apie savo kelionę iš Amerikos Lietuvon. Iškeliauja ji 1922 m. gruodžio mėn. Laimingai perplaukus okeaną ir su dideliu vargu pervaziavus

per Vokietiją, pačiam Kūčių vakare pasiekia ji Kybartus, o pirmą Kalėdų dieną atvyksta Kaunan.

Būdama karšta patriotė, ji tarianti galėsianti čia pasilsėti, pasidžiaugti nauju lietuvių gyvenimu, nauja mūsų valstybės tvarka. Deja, skaudžiai apsigaua. Pasamdytas stoty vežikas nesugeba surasti nurodytos gatvės ir namų. Pati Lietuva sutinka ją, kaip ir kitus brolius amerikiečius, šaltai su biūrokratišku formalizmu, laiko ją svetimo krašto piliete, vargina ją ilgais „meldavimais“ ir po ilgų baladonių teišduoda jai leidimą gyventi Lietuvoj tik vienam mėnesiui.

Matydama mūsų naujo valstybės aparato netobulumą ir net nedovanotiną kvailumą, ji tariasi patarnausianti ir amerikiečiams lietuviams ir pačiai anų laikų mūsų valdžiai aprašydama su visomis smulkmenomis tikrai idiotišką tuometinę pasų ir „meldavimosi“ procedūra.

Tuo savo aprašymu ji tikrai atkeršija ne tik už savo, bet ir visų brolių amerikiečių vargus ir pažeminimus, patirtus Lietuvos policijos įstaigo-se. Bet būdama teisinga, ji neužmiršta pažymėti ir išimtis: vieną geraširdį valdininkėlį ir vieną „džentelmoną“ — policininką, parodžiusį kur kas daugiau proto ir takto, negu jo viršininkai.

Nemazėsnio nemalonumo patiria autorė ir anų laikų Kauno pašte, atėjus atsiimti jai adresuoto siuntinio. Čia rusiškai kalbanti valdininkė iške-lia abejojamą net autorės lytį, dėl to, kad jos amerikietiškame pase buvo parašyta Julė Pranaitis, o ne Pranaičiūtė.

Bet autorė — kieta būdo. Ji nugali visas kliūtis, gauna leidimą gyventi Lietuvoje, kiek jai reikia, aplanko žymesnes jos vietas, pamato lietuvių gyvenimą tiek laikinoj sostinėj, tiek ir provincijoj. Visus savo įspūdžius ir patyrimus ji surašius siunčia Amerikos „Zvaigždei“ atskirais laiškais, o dabar tuos laiškus krūvon surinkus išleidžia atskira knyga.

Beskaitant ją, atgyja, lyg kino filmoj, visas 1923 metų Lietuvos gyvenimas. Štai tų metų užgavėnės su visokiais koncertais, vakarais, o ypač baliiais, kur įvairiausi svaiginamieji gėrimai, ypač šampanas, liejasi, kaip iš „gausybės rago“ ir kur šokta lig 6 val. ryto. Vienas tų balių (Ukio Banko) autorės žiniomis prarijęs ne mažiau 25,000 litų!

Štai vėl 16-o Vasario šventė, su jos iškilmingomis pamaldomis, demonstracijomis, kalbomis iliuminacija ir „suktiniu“ ne vietoj. Štai III-jo Liet. Katalikų Kongreso posėdis su kun. Krupavičiaus kalba, kurioj jis barė klebonus, kad taip „svarbaus reikalo nenori suprasti ir neduoda savo arklių agitacijos reikalams“ (60 psl.).

Toliau eina Lietuvių laivyno vėliavos pašventinimas, lydymas mūsų eksporto statistika ir nurodymu nuostolių dėl neturėjimo savo laivų. Neuzmiršta ir gegužės 1 d. šventė pasibaigusi milicininko Zitinevičiaus nušovimu. Paminėtos ir jojo laidotuvės, kuriose dėl vidaus ministerio Olekos pasivėlinimo, gedulinga procesija turėjo laukti ištisa valandą.

Bet ir čia negalas. Štai dar III Seimo atidarymas. Štai visokios gegužinės štai įvairios tragikomedijos dėliai butų stokos. Štai abejingos visuomenės liūdnas vaizdelis, šta ištisą savaitę laively laikomas nuskenduzio garlaivio mašinisto lavonas, teleistas palaidoti tik tuomet, kai priplaukos žydai ėmė skūstis dėl nepakenčiamo dvokimo... ir t.t. ir t.t.

Autorė visur parodo pastabumą, sugebėjimą greit orientuotis mūsų santykiuose, o taipgi ir nemaža civilinės drąsos. Kur reikia, ji pasako tiesos žodį ir Lietuvos valdžiai ir mūsų jaunimui ir karininkams ir patiems žydams. Kas autoriui atrodo tiesa, tą ji ir pasako atvirai nesistengdama tiesos vynioti į bovelną.

Taigi šis veikalas yra visiems rekomenduotinas ir skaitytinas. Mūsų puristai ras čia be abejo ne vieną prikištiną kalbos dalyką. Bet kam rūpi turinys daugiau, negu kalba, tas autorės amerikietiško beveik nepastebės.

Kas aukščiau pasakyta, liečia vien I-ją šio veikalų dalį (1—127 pls.), nes antrąją jo dalį sudaro „Viešnagė Seštokuose“, kuri jau seniau buvo mano recenzuota „Lietuvos Aide“. Prijungimas tos antrosios dalies prie autorės atsiminimų ne tik nenkenkia autoriui, bet anaip tol jo vertę žymiai padidina, nes gautas iš čia 1923 m. Lietuvos vaizdas tampa kur kas pilnesnis ir realjefiškesnis.

A. Jakštas.

Apie „30 METŲ SPAUDĄ ATGAVUS“ Knygas. NAUJAS ISTORINIS LEIDINYS.

1904—1934 Metų Spaudą Atgavus. Tomas I. (Viršelyje: I „Aušros“ fotografijos) Pranaičių Julės ir bendraleidėjų leidinys. „Žvaigždės“ spauda, Philadelphia, Pa. 1935. 72—7—265 — 5 psl.

Pernai suėjusioji 30-ties metų sukaktis nuo liet. spaudos atgavimo buvo akstinas neuilstamam lietuvių amerikiečių veikėjui kun. A. Milukui, o taip pat gana plačiai žinomai Julei Pranaitytei paminėti tas sukaktuves didesniu kolektyviniu kelių tomų leidiniu. Tam reikalui buvo suburta net 147 žmonių būrelis iš Amerikos lietuvių (daugumas kunigų) ir Nepriklaus. Lietuvos visuomenininkų. Pirmasis pagrindinis to leidinio dalykas — visos senosios „Aušros“ atsispausdinimas fotografijos būdu. Turint galvoje amžinąją „Aušros“ reikšmę tautinės lietuvių minties istorijai, toks sumanymas labai sveikintinas, tikrai „laimingai sumanytas“, kaip jį apibūdino Tautos Vadas Respublikos prezidentas A. Smetona savo laiške (kovo 6 d.) kun. A. Milukui, kuriuo ši knyga ir pradedama.

Šiame pirmajame sumanytojo leidinio tome atsispausdinti ištisai iš „Aušros“ 1883 metų 1—10 Nr. Nr. Be to, visas „Aušros“ turinys (iš „Varpo“ 1903 m. Nr. 3) ir pirmieji keturi puslapiai (su antraštiniu) Višteliausko „Vitolio raudos“ vertimo, paties jos autoriaus Kraševskio pinigais išleisto Poznaniuje 1881 m. Tolimesniuose tomuose reikia tad laukti ir kitų „Aušros“ metų komplektų atsispausdinimo. Tatai „Aušrą“ mums kaip ir atnaujins, padarys ją daug prieinamesnę mūsų kartai.

Knygą papildo kun. Miluko apie spaudos draudimo laikotarpį pora paskaitų, kuriose jis iškelia draudžiamosios spaudos pradininko vyskupo Motiejaus Valančiaus nuopelnus. Tatai leidinį daro ypač aktualų

šiais to didžiojo Vyskupo minėjimo metais. Knygos pabaigoje įdėti dar kun. Miluko atsakymai „bendraleidėjams“ įvairiais „Ausrą“ liečiančiais dalykais, ypač del Dr. Jono Šliupo reikšmės.

Leidiny s ir laiku ir labai naudingas. Tik, laukiant naujųjų tomų, tenka palinkėti, kad jie būtų išleisti padoriau už šį pirmąjį, kuris ne tik marguliuoja įvairiu popierium, bet ir subrošiuruotas tiesiog nepakenčiamai, be to, supainiota numeracija ir tt. Na, šiandien knygų leidėjai ir autoriai įpareigoti dar ir taisyklinesne netuvių kalba savo raštus leisti. O tuo tarpu leidėjams ir kun. Milukui ačiu.

L. Gira.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSIO TRIBUNOLO TEISĖJAS APIE „AUSRĄ“.

Gavęs 1888 m. „Ausrą“, kuri Tamstų atnaujinta „30 Metų Spaudą Atgavus“ veikale, nudžiugau kaip vaikas gražiai apdovanotas. — „Ausra“ jau buvo retenybė. Ruošdamas „Aisbe“ (A. A. Teisėjo A. Kriščiukaičio pseudonimas. Red.) 40 m. jubilėjų, Kaune vos tesuradau tiktai vieną jos egzempliorių, butent Vytauto Didžiojo Universitete; tas unicum'as laikomas tokia brangenybė, kad studentams neduodama skaityti, juo labiau pašaliniams asmenims; kam reikia, kas kartą turi kreiptis į dekaną V. Biržišką, kuris vienas teledžia naudotis tuo unicum'u. Tiesa po to įvykio teko man skaityt Lietuvos laikrašty skelbimas: kaž kas parduosiąs visą „Ausros“ komplektą už 500l. Dabar gali nusimanyt, kokį džiaugsmą padarei man ir visiems atsiųsdamas „Ausros“ fotografijos I tomą.

Kas del šios „Ausros“ rėmimo, turiu pasakyt, kad spaudoj nesu pratęs dirbt, tai iš manęs nelaukit straipsnių. Vienam kitam esu nupasakojęs Tamstos reikšmingą praeitį ir dabartinę padėtį ir kiekvienam rodau originališkai pagamintą „Ausros“ tomą, pabrėždams reikalą padėt Tamstoms šiai knygai išplatinti... (Kaune 1935. VII. 7. Ištraukos iš gromatos „Žvaigždės“ redaktorei).

